

Ep! No badis!

Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual
i altres maltractaments infantils

Descripció del programa i resum de resultats

Equip del Programa

José-Manuel Alonso Varea

Pere Font Cabrè

Asun Val Liso

Avaluació

Josep Rodriguez-Roca

Observatori per a la Recerca en Salut i Benestar. Universitat de Barcelona

12è Premi Salut Comunitària "Ferran Salsas i Roig" (2000)

(Ajuntament de Rubí/ Diputació de Barcelona/ Generalitat de Catalunya/ Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears)

Aquesta experiència ha estat finançada per la

**ã 1.999 José-Manuel Alonso Varea
Pere Font Cabrè
Asun Val Liso
Josep Rodriguez-Roca**

Índex

<u>Què és Ep! No badis! ?</u>	5
<u>Perquè un programa de prevenció?</u>	7
<u>Perquè un programa de prevenció en educació primària?</u>	9
<u>Què aconseguen aquests programes?</u>	10
<u>Característiques i valors afegits del programa Ep! No badis!</u>	13
<u>Metodologia</u>	13
<u>Materials</u>	14
<u>Avaluació</u>	16
<u>Actuacions i resultats</u>	19
<u>Amb les institucions</u>	19
<u>Equips Locals</u>	20
<u>Amb els professionals</u>	22
<u>Curs de formació</u>	22
<u>Amb la comunitat escolar</u>	26
<u>Mestres</u>	27
<u>Curs de formació</u>	27
<u>Guia pedagògica Alba i Pau</u>	29
<u>Pares i mares</u>	30
<u>Sessions informatives</u>	30
<u>Alumnes</u>	31
<u>Aplicació del Programa</u>	31
<u>Avaluació externa</u>	35
<u>Conclusions</u>	36
<u>Impacte del Programa</u>	37
<u>Esquema de l'avaluació del programa Ep! No badis!</u>	38
<u>Conclusions</u>	41
<u>Dels Ajuntaments que han participat en el Programa</u>	41
<u>De l'equip del Programa</u>	42
<u>Agraïments</u>	45
<u>Equip del Programa</u>	46

1

Què és Ep! No badis! ?

Ep! No badis! és el nom del Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual i altres maltractaments infantils. El nom i el logotipus del programa fan referència a la necessitat de que :

- ❖ els **polítics** i els **responsables institucionals** potenciïn i donin suport a la creació i manteniment de xarxes interinstitucionals que permetin canalitzar adequadament el treball en aquest àmbit.
- ❖ els **pares**, les **mares** i els **professionals** dels diferents àmbits de treball que tenen relació amb la infància, incrementin la seva atenció respecte aquest tema.
- ❖ els **infants** adoptin unes poques i senzilles mesures d'autoprotecció davant la possibilitat d'un abús sexual o un altre maltractament o, si és el cas, de que el denunciïn i demanin ajut.

Ep! No badis! es planteja des d'una perspectiva **innovadora**, per les seves característiques, **oberta** a suggeriments i propostes, **participativa**, a nivell d'infants, pares i mares, professorat, professionals de la salut, els serveis socials, l'educació, la seguretat, etc. i **dirigida a produir sinèrgies** entre les institucions, les entitats i els professionals.

El programa va partir de la necessitat de disposar :

- ❖ D'un **model avaluat** aplicable a nivell local (municipal, comarcal, etc.) per a l'abordatge integral de la detecció, la intervenció i la prevenció dels abusos sexuals i de la resta de maltractaments infantils.

- ❖ De formats de **formació conjunta** dels professionals que treballen al mateix territori.
- ❖ D'uns **materials educatius** adaptats a la nostra realitat per aplicar-los a la formació dels professionals i als infants de l'educació primària.

El programa es centra en :

- ❖ Àmbit **local** (municipal, comarcal, etc.)
- ❖ **Tots els maltractaments**, però amb èmfasi en l'abús sexual infantil, per l'especial dificultat que suposa pels professionals.
- ❖ El **suport** a les famílies
- ❖ **Educació per la seguretat**, amb un enfocament positiu de la sexualitat, que potencia l'educació afectiva i sexual.
- ❖ **Metodologia participativa** (treball en xarxa, consens, corresponsabilitat, etc.) implicant al màxim d'agents (institucions, entitats, professionals, ciutadans en general) en la prevenció.
- ❖ Els **drets dels infants**

El programa ha estat creat i desenvolupat per un equip professional format per **José-Manuel Alonso Varea, Pere Font Cabré i Asun Val Liso**. Aquests professionals tenen una ampla experiència en la protecció infantil, en la formació de professionals i en l'educació per la salut.

Els resultats que presentem estan basats en l'**experimentació pilot** del programa¹ duta a terme al llarg dels anys 1998 i 1999, en dos municipis de la província de Barcelona: Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental) i Vic (Osona).

---

¹ El programa en aquesta primera edició ha estat desenvolupat en el marc de la l'Associació Catalana per la Infància Maltractada (ACIM) amb el suport de la Diputació de Barcelona

Perquè un programa de prevenció?

Perquè la prevenció dels **maltractaments infantils** i més en concret dels abusos sexuals?

- ❖ Perquè els professionals i els pares i mares tenen especial **dificultat** en afrontar el tema dels maltractaments.
- ❖ Perquè hi ha una **baixa detecció** de maltractaments infantils en general, i més encara en relació amb l'abús sexual.

En el següent quadre veiem les dades més actuals que sobre el tema es disposen a Catalunya:

Tipus de maltractaments detectats a Catalunya ²	
Negligència o abandonament	46,14%
Maltractament psíquic o emocional	25,94%
Maltractament físic	11,33%
Maltractament prenatal	7,22%
Abús o sotmetiment sexual	4,93%
Explotació laboral o mendicitat	2,63%
Explotació sexual	0,66%
Corrupció	0,82%

Un exemple més de la dificultat de detecció dels abusos es el fet que encara que es detectin altres tipus de maltractaments no es detecta fàcilment la presència dels abusos sexuals. Dels 396 ingressos que es van produir l'any 1996 en els centres d'acollida per infants en situació de desprotecció de la província de Barcelona, en el 13,9% es va apreciar

---

² Segons dades dels últims 500 casos que han avaluat els equips de la Direcció General d'Atenció a l'Infància (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya) (juliol 1999)

algun tipus d'abús sexual que no s'havia detectat en el moment de l'ingrés.

Segons Russell (1994) només es denuncien el 5% dels abusos sexuals infantils. Per Koss (1983) només un 2% dels abusos sexuals infantils intrafamiliars i el 6% dels extrafamiliars es denuncien a la policia. Evidentment els abusos infantils que arriben a judici son un percentatge mínim respecte al total com ens ho fa veure l'estudi d'una mostra de 103 infants sobre els casos sentenciats per abusos sexuals infantils durant l'any 1995 a la ciutat de Barcelona (Hernández, J.A. i altres, 1997).

Les principals conclusions que la DGAI fa respecte els 397 expedients oberts per possibles abusos sexuals infantils (en endavant ASI) durant el període gener 1989- juny de 1997 son les següents :

- ❖ Entre els 4 i els 9 anys es produeixen al voltant del 30% de tots els abusos sexuals infantils. La majoria dels abusos es produeixen en nenes / noies (66,15%).
- ❖ Hi ha un increment de la detecció dels abusos sexuals a la infància en els entorns socio-econòmics i culturals mitjans i elevats.
- ❖ Amb els anys s'observa un augment progressiu dels casos detectats. La qual cosa coincideix amb les dades facilitades per la Unitat d'Abusos Sexuals de l'Hospital Sant Joan de Déu, de Barcelona, segons les quals el nombre d'infants atesos l'any 1995 va ser de 18, mentre que el 1998 va arribar als 210.

A l'Estat Espanyol només s'ha realitzat un estudi rigorós sobre el tema (López, 1994), en el que s'ha trobat que, com a mínim, un 19% dels adults enquestats van reconèixer haver estat víctimes de diferents tipus d'abús sexual abans dels 17 anys. El 56% d'aquests abusos s'havien produït només una vegada, però el 44% restant s'havien produït de 2 a 25 vegades més.

Segons aquest estudi, i referit sempre a aquest 19%, abans dels 12 anys el 35% dels nois i el 49,3% de les noies van patir algun tipus d'abús sexual. Entre els 12 i els 15 anys els percentatges són del 54,5% i del 40,9% respectivament.

L'abús sexual infantil és considerat com una forma activa de maltractament infantil, atès que una persona imposa experiències sexuals a una altra que és menor. Es classifica entre el maltractament físic i l'emocional perquè els pot implicar a ambdós. En la consideració de l'abús sexual infantil, cal incloure també els conceptes de coerció

física o emocional, asimetria d'edat, abús de poder, i altres aspectes que evidencien situacions d'indefensió per part de l'infant.

Si bé es del tot preocupant la freqüència amb que es produeixen els abusos, encara ho és més la mesura en que es repeteixen, així com les **conseqüències** que se'n poden derivar, ja que el fet d'haver estat sotmès a un abús continuat afecta diferents àrees psicològiques i relacionals del present i del futur de l'infant, dificultant –i a vegades impeding- la consecució d'un grau raonable d'equilibri personal, tant a l'adolescència com a la maduresa, i complicant considerablement les seves relacions personals i socials.

Perquè un programa de prevenció en educació primària?

- ❖ Perquè entre els 6 i els 12 anys és l'edat a on hi ha una detecció més baixa. Les edats a les quals es detecten més casos de maltractaments són els 0-2 anys (20%) i els 12-14 anys (19%). Igualment, en el cas concret dels ASI les edats de major detecció són els 4-7 anys i els 12-15 anys³.
- ❖ Per prevenir que siguin maltractats en el futur o que ho continuïn sent a l'actualitat, i per prevenir que puguin ser maltractadors quan arribin a l'adolescència o a l'edat adulta.

Estem, doncs, davant d'una problemàtica d'una magnitud més gran que la que fa referència només al nombre de casos detectats. Com es pot apreciar en totes aquestes xifres, els maltractaments infantils, i en concret, l'abús sexual tenen una prevalença a la nostra societat que fa que existeixi un consens generalitzat sobre la necessitat de dur a terme programes de prevenció que impliquin tant als infants com als seus pares i mares, als professionals dels serveis públics i privats, i als responsables polítics.

Els Ajuntaments i els Consells Comarcals, precisament per la seva proximitat al ciutadà i el seu coneixement del territori i la població, estan en situació immillorable per la posada en marxa d'aquest tipus de

---

³ Segons dades dels últims 500 casos que han avaluat els equips de la Direcció General d'Atenció a l'Infància (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya) (juliol 1999)

programes, que integrin el que es faci dintre i fora de la Comunitat Escolar.

De fet, entre les propostes de diferents estudis hi ha una coincidència en que cal :

- ❖ fomentar la col·laboració entre professionals de diferents sectors, millorar la seva formació, tant per a la detecció, com per a la intervenció i la prevenció, definir pautes per a la intervenció i, si s'escau, clarificar els circuits de derivació, a més de disposar de materials adequats i avaluats.
- ❖ ensenyar a nens i nenes a prendre decisions sobre qüestions que afecten a la seva seguretat personal, ja que els adults no podem protegir-los constantment de tots els perills. Això implica necessàriament l'existència i l'aplicació de determinats programes educatius i preventius que incideixin sobre aquestes qüestions.

Què aconseguixen aquests programes?

Algunes conclusions obtingudes dels diversos **estudis d'avaluació de programes** de prevenció de l'abús sexual, fets a diferents països, assenyalen que, al llarg de la seva aplicació, els nens aprenen:

- ❖ els conceptes de prevenció que els programes ensenyen,
- ❖ que tenen dret a rebutjar aquestes accions i que ho poden explicar a algú,
- ❖ a parlar i preguntar sobre el tema, i que aquells que ho han patit o que ho estan patint ho revelen, i així poder rebre ajut.

Segons aquests mateixos estudis, els **millors mètodes de prevenció** dels abusos són els que:

- ❖ involucren més activament els alumnes en el programa preventiu.
- ❖ milloren les habilitats per a reconèixer, evitar i rebutjar els abusos

**Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual
i altres maltractaments infantils**

- ❖ es reforcen al llarg del període d'escolarització amb altres activitats de prevenció.
- ❖ combinen diferents tipus d'estratègies preventives.

Cal assenyalar que la millor manera de dur a terme aquests programes és la d'**incorporar-los en un marc més ampli d'educació afectiva i sexual**, potenciant així una visió positiva i més completa de la sexualitat humana.

És recollint aquesta experiència que el nostre programa es planteja desenvolupar un **model d'intervenció més comunitari** i no només centrat a l'escola, adaptat a les característiques dels nostres territoris.

Característiques i valors afegits del programa Ep! No badis!

Metodologia

L'experiència pilot del Programa "Ep! No badis!" ha permès aplicar un **model d'intervenció** en la prevenció i detecció dels maltractaments infantils en general. Aquest model es compon dels següents elements:

- ❖ Implicació de les **institucions** del territori (municipi, comarca, etc.) en l'aplicació del Programa.
- ❖ Creació d'un **Equip Local Ep! No badis!** a cada territori per potenciar un procés participatiu dels agents que tenen a veure amb els maltractaments perquè puguin continuar-lo després de la finalització del programa.
- ❖ Realització d'activitats de **formació i assessorament** de professionals de diferents àmbits d'intervenció
- ❖ Implementació d'un **programa preventiu a l'escola** amb els **infants**, aplicat pels seus propis **mestres** un cop que aquests han realitzat el curs que ofereix el programa i després de realitzar activitats d'assessorament per a **parens i mares**.
- ❖ Disseny de diversos **materials** creats específicament pel programa (tres tipus de Guies, instruments d'avaluació, etc.).

Materials

Per a dur a terme aquest programa, s'han elaborat expressament una sèrie de materials informatius i pedagògics per tal d'ajustar-se el màxim possible als objectius i necessitats dels participants al programa. Aquest materials són:

- ❖ **Guia per a professionals sobre l'abús sexual i altres maltractaments infantils.** Aquesta guia, dirigida a professionals en general, conté informació bàsica sobre els aspectes físics, emocionals, socials, legals, etc., dels maltractaments infantils, així com pautes per a la intervenció i/o la derivació i la prevenció.

Índex de la Guia (resum)

- ❖ Els professionals i els maltractaments infantils
- ❖ Conceptes bàsics
  - Definició i conceptualització dels maltractaments
  - Tipologia
  - Incidència
- ❖ Els abusos sexuals infantils
  - Aspectes generals
  - Models explicatius
  - Aspectes legals
- ❖ La intervenció
  - Detecció
  - Derivació
  - Avaluació
  - Pronòstic i tractament
- ❖ Coordinació interprofessional
- ❖ Prevenció
- ❖ Guia de recursos

- ❖ **Guia pedagògica: L'Alba i el Pau.** Es una guia didàctica dirigida a professorat que treballi amb alumnes de educació primària (6 a 12 anys). Es un programa de prevenció a l'escola, adaptat a les característiques de l'actual sistema educatiu.

Índex de la Guia (resum)

- ❖ La prevenció de l'abús sexual a l'escola
- ❖ Conceptes bàsics sobre la prevenció de l'abús sexual
- ❖ Guia didàctica
  - Marc general de la proposta
  - La prevenció de l'abús sexual infantil
  - Objectius del programa
  - Continguts educatius
  - Avaluació
- ❖ Activitats
  - Bloc 1: El nostre cos
  - Bloc 2: Sensacions que si
  - Bloc 3: Els abusos sexuals
  - Bloc 4: La seguretat personal
  - Bloc 5: Els secrets
  - Bloc 6: Demanar ajuda
- ❖ Guia de recursos
  - Recursos educatius
  - Referències a Internet
  - Adreces i telèfons d'interès
  - Ajuts i subvencions

Respecte l'avaluació⁴ de la primera edició d'aquests materials, els professionals que han realitzat els cursos de formació assenyalen que:

- Valoració general de les guies 88,9%
- Les guies els hi seran útils en un futur 88,9%
- Les guies ajuden a assolir els objectius 86,1%

---

⁴ Els percentatges resulten de la suma dels *molt d'acord* més els *moderadament d'acord*, les altres tres opcions eren: *indiferent*, *moderadament en desacord*, *molt en desacord*.

- ❖ **Com podem prevenir amb els nostres fills els abusos sexuals?**. Es tracta d'una breu guia per tal que els pares i mares coneguin algunes senzilles pautes d'intervenció

Índex de la Guia (resum)

- ❖ Quines són les necessitats i drets dels infants?
- ❖ Què sabem sobre els abusos sexuals infantils?
  - Què són?
  - Tipus
  - Freqüència
- ❖ Com podem prevenir els abusos?
  - Paper dels pares i mares
  - Com parlar als infants
- ❖ Com es poden protegir els infants i adolescents?
- ❖ A on demanar ajut?

Avaluació

Per tal de poder emetre un judici de valor en relació al funcionament del programa Ep! No badis!, s'ha desenvolupat i incorporat un disseny d'avaluació que té per objectiu recollir i analitzar informació dels múltiples **nivells d'intervenció**.

El disseny recull i analitza informació provinent de:

- ❖ **Infants d'educació primària**, tant de les escoles que apliquen el programa (escoles experimentals), com d'altres que no ho apliquen i que serveixen per comparar els resultats (escoles control)
- ❖ **Mestres i altres professionals que han seguit el curs de formació**. Es consideren els nivells de coneixements inicials i finals, les possibles falses creences i actituds davant l'ASI i altres maltractaments, el nivell d'informació sobre pautes de comportament a seguir enfront del problema i els possibles recursos a utilitzar. També s'obté informació sobre el nivell de satisfacció en relació al curs de formació.

- ❖ **Pares i mares.** S'obté informació sobre l'interès que ha despertat la sessió informativa, la utilitat de la informació i del material lliurat i l'interès per participar en altres activitats relacionades.
- ❖ **Equips locals.** Es recull informació sobre el treball desenvolupat, els sistemes de coordinació i circuits establerts, el contacte i intercanvi d'idees entre els professionals, les iniciatives sorgides, etc.
- ❖ **Responsables institucionals.** Es considera les opinions i valoracions de la feina realitzada, així com els beneficis i mancances del programa.
- ❖ **Materials informatius i pedagògics específics del programa.** S'obté informació sobre els continguts i possibles millores.

Per poder recollir tota aquesta informació s'han elaborat els següents **d'instruments específics** de recollida d'informació:

- ❖ Qüestionari d'avaluació per a mestres i altres professionals (pre i post)
- ❖ Qüestionari per recollir l'opinió i avaluar la satisfacció en relació als cursos
- ❖ Protocol / entrevista per recollir l'opinió dels responsables institucionals
- ❖ Qüestionari per pares i mares
- ❖ Qüestionari per a infants (pre i post)

Un aspecte important dels protocols és que permeten que la informació recollida sigui anònima i, per tant, respecti en tot moment la intimitat de totes les persones que participen en l'avaluació.

Un cop recollida la informació és processada informàticament i analitzada estadísticament utilitzant el SPSS (Statistical Package for Social Sciences).

Actuacions i resultats

A continuació detallarem de manera resumida tant els components del programa com els resultats que s'han obtingut en la seva aplicació.

Amb les institucions

En relació a les **institucions i serveis** que intervenen en el municipi vàrem diferenciar els següents objectius i accions específiques:

Objectius

- ❖ Potenciar el major grau possible de coordinació, col·laboració i consens respecte les diferents possibles intervencions en relació amb l'abús sexual i altres maltractaments infantils.
- ❖ Afavorir la consolidació dels resultats positius de l'aplicació del present programa.

Accions

- ❖ Presentacions del projecte als responsables dels serveis municipals i als professionals del municipi.
- ❖ Distribució del document marc del projecte a tots els implicats
- ❖ Reunions per consensuar l'aplicació del programa a cada municipi, per establir criteris d'intervenció i donar suport en l'aplicació del programa.

Els Ajuntaments participants van acordar, en Comissió de Govern, la seva participació en el Programa. A cada municipi es van fer unes **Jornades de cloenda** de la primera etapa del projecte, que suposa el final del treball de l'equip creador del programa i la consolidació per part de l'ajuntament del procés iniciat perquè arribi a tots els sectors del municipi. En aquestes Jornades els equips locals expliquen la seva valoració del programa així com les seves propostes per continuar treballant aquests temes al seu municipi. Els avaluadors de la Universitat també van fer un resum de l'avaluació.

A **Vic** es varen celebrar l'11 de juny de 1999, a **Cerdanyola**, el 8 de setembre de 1999

Equips Locals

Per a poder aconseguir una millor aplicació del Programa i un abordatge més global i més real de la problemàtica dels maltractaments, es van proposar i es van crear **Equips Locals Ep! No badis!**, els quals han estat coordinats i dinamitzats pels Serveis Socials municipals.

Els Equips Locals s'han reunit amb una periodicitat mensual durant la implementació del programa i tenen les característiques següents :

- ❖ **Interinstitucionals** (municipals, comarcals, Diputació, Generalitat de Catalunya)
- ❖ **Interdisciplinars** (treballadores socials, metges, psicòlegs, educadors, etc.)
- ❖ **Intersectorials** (salut, educació, serveis socials, seguretat, etc.)

Composició dels equips locals :

- ❖ Serveis socials (SSAP, EAIA, ...)
- ❖ Educació (Serveis educatius municipals, EAP, ...)
- ❖ Salut (Salut pública municipal, ABS, hospitals, forenses, ...)
- ❖ Seguretat (Mossos d'Esquadra, ...)
- ❖ Un membre de l'Equip creador del Programa Ep! No badis!.

Principals **tasques** dels equips locals :

- ❖ Aportar dades pel **diagnòstic** sobre l'atenció a la infància en risc i en situació de maltractament.
- ❖ Ésser el punt de **referència** del programa al municipi per difondre i connectar amb els diferents dispositius del territori per explicar-los el programa i mantenir-los informats de les activitats.
- ❖ **Seleccionar** les escoles participants i **gestionar** els cursos de formació que proposa el programa (inscripcions, infraestructura, etc.) i potenciar la participació dels diferents dispositius (salut, justícia, etc.) als mateixos.
- ❖ Recollida i elaboració de **propostes de millora** en l'atenció a la infància (circuitos, protocols, procediments, etc.)
- ❖ **Vetllar** per l'acompliment de les propostes que sorgeixen i potenciar els temes de infància al municipi més enllà de les activitats específiques del programa.

Valoració del Programa per part dels responsables dels Serveis Socials municipals

El programa Ep! No badis! ha suposat un element dinamitzador del treball que es venia fent en matèria de maltractaments infantils. Així mateix consideren que, el programa ha obert un espai d'intercanvi més directe entre les diferents institucions i tècnics implicats

- Existeixen **expectatives de millora de la coordinació** per tal de donar una resposta més eficaç als problemes de ASI, especialment, a partir de l'existència d'un document que estableixi un circuit d'abordatge de la problemàtica.
- **Es valora molt positivament la implicació de les escoles** i la feina que han dut a terme en l'aplicació del programa
- **Es manifesta que el nivell de satisfacció amb el treball realitzat** per l'equip local i l'equip central del programa **és força elevat.**

Amb els professionals

Els objectius i accions específiques en relació a als professionals (de la salut, el treball social i la seguretat) han estat:

Objectius

- ❖ Ampliar la formació genèrica en relació als maltractaments i més en concret respecte l'abús sexual infantil (a nivell d'informació actualitzada, d'estratègies d'intervenció generals i de pautes d'intervenció específiques).
- ❖ Facilitar criteris tècnics i orientacions sobre els possibles tipus d'intervenció a dur a terme, adaptats a la realitat de cada municipi (circuit de derivació)
- ❖ Potenciar la col·laboració entre els diferents professionals de la població.
- ❖ Millorar la capacitat de detecció dels maltractaments infantils en general.

Accions

- ❖ Lliurament d'un **document marc** sobre el programa per a distribuir entre els professionals participants en l'experiència.
- ❖ **Equips locals**
- ❖ **Cursos de formació** de professionals de diferents àmbits (homologat per l'Institut d'Estudis de la Salut. Generalitat de Catalunya)
- ❖ **Assessoraments**
- ❖ Lliurament d'una **guia d'intervenció**

Curs de formació

Es van realitzar sessions molt participatives perquè alhora que es transmetien coneixements s'anessin assumint dos objectius:

- a) Consensuar la visió de la realitat de l'atenció a la infància del territori.

**Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual
i altres maltractaments infantils**

- b) Ser un espai privilegiat pel coneixement i l'intercanvi entre els professionals en vista a consolidar una xarxa de col·laboració a nivell local.

Al curs van assistir professionals de diferents àmbits:

- ❖ Sanitari (ABS, CAP, CSMIJ, Estimulació precoç, Creu Roja,...)
- ❖ Social (SSAP, Càritas, EAIA,...)
- ❖ Educatiu (Taller ocupacional, Llar d'infants,...)
- ❖ Cultural (Casal de joves,...)
- ❖ Policial (Nacional, Local i Mossos d'Esquadra)

Curs: Intervencions en situació d'abús sexual i altres maltractaments infantils

Objectius del curs

- ❖ Conèixer aspectes de la realitat dels ASI i dels maltractaments en general
- ❖ Poder donar resposta adient a les confidències i/o denúncies
- ❖ Poder valorar les actituds i millorar les intervencions professionals davant els ASI.
- ❖ Conèixer i utilitzar la legislació respecte als ASI i els maltractaments en general.
- ❖ Poder consensuar el circuit d'atenció i derivació de les situacions de maltractaments i ASI per part dels professionals del municipi.

Programa del curs

- ❖ Els maltractaments infantils
- ❖ Els abusos sexuals infantils
- ❖ Models explicatius
- ❖ Detecció i Derivació
- ❖ Aspectes legals
- ❖ Avaluació
- ❖ Pronòstic
- ❖ Treball en equip
- ❖ Estratègies de prevenció
- ❖ Prevenció a l'escola
- ❖ Circuits locals

Alguns resultats de l'avaluació dels cursos

El **total d'assistents** als dos formats de cursos (l'un per professionals de l'educació i l'altre per la resta de professionals de Vic i Cerdanyola) van ser **110**. Un **81,7%** eren **dones** i un **17,1%** **homes**. La **mitjana d'edat** va ser **de 37 anys**.

En relació a la **valoració i al nivell de satisfacció de la formació** els resultats més significatius⁵ són:

El curs ha estat interessant	91,7%
El curs es un bon instrument per afrontar casos d'abús sexual infantil	87,5%
El curs ha cobert les expectatives	77,8%
El contingut del curs és original i innovador	83,3%
Els formadors han promogut, motivat i facilitat la participació.....	88,9%
La valoració general dels formadors és bona o molt bona	88,8%
La valoració general del curs és bona o molt bona	80,6%
Aconsellarien el curs a altres companys el	88,9%
Estan interessats en participar en altres activitats del mateix tema	86,1%

Una dada important que cal destacar és que el 77% dels participants varen manifestar la seva **disponibilitat a continuar mantenint contactes** amb el programa i participar en posteriors seguiments d'avaluació a mig i llarg termini.

Per altra banda, les valoracions fetes pels **equips locals**, la formació del curs de professionals és considerada positiva, a més de pels continguts, pel fet de contribuir al coneixement mutu i a l'intercanvi d'idees i a la creació d'esquemes conjunts de treball.

---

⁵ Els percentatges resulten de la suma dels *molt d'acord* més els *moderadament d'acord*. Les altres tres opcions eren: *indiferent*, *moderadament en desacord*, *molt en desacord*.

Valoració del qüestionari pre / post (mestres i altres professionals)

- ❖ En general, existeix un molt bon nivell de coneixements inicials sobre els continguts del curs relacionats amb la problemàtica de l'ASI. Els percentatges de respostes correctes són molt elevades. Alguns ítems presenten un percentatge d'encerts al voltant del 80%. Això s'explica degut a l'alta sensibilitat dels assistents i a la seva especialització en temes d'infància, així com per la utilització d'un qüestionari pilot.
- ❖ Malgrat això, es detecten algunes falses creences entorn a la problemàtica. Les puntuacions més baixes i les falses creences es donen entre els professionals que no han rebut formació específica en temes d'infància i/o d'ASI.
- ❖ El qüestionari post mostra un increment de coneixements situant molts nivells de resposta per sobre del 95%, i el que és més important desapareixen els dubtes relacionats amb la necessitat d'intervenir i de denunciar sempre una situació d'ASI. També s'observa un major coneixement d'alguns recursos com ara el telèfon de la infància.

Amb la comunitat escolar

L'escola és un espai privilegiat per a la prevenció primària (abans que aparegui el problema), però també per a la prevenció secundària (detecció). Per això aquest programa té especialment en compte a la Comunitat Escolar, atès el gran potencial de recursos educatius i pedagògics que poden mobilitzar. Vam diferenciar els següents objectius i accions específiques:

Objectius

- ❖ Dissenyar i aplicar un programa específic de prevenció, que incideixi a nivell de la informació, de les actituds i del comportament, dirigit als alumnes de 4t i 6è curs d'Ensenyament Primari.
- ❖ Incorporar el programa del punt anterior en el Projecte Educatiu de Centre, de forma estable.
- ❖ Informar i implicar als pares i mares dels alumnes i a la resta de membres de la comunitat escolar en el programa.

Segons els Equips Locals, l'impacte a nivell d'escoles és considerat molt positiu, ja que s'ha creat un espai d'informació i diàleg sobre un tema difícil de tractar

Mestres

Som conscients de la sobresaturació de continguts i de projectes a que està sotmesa actualment l'escola, és per aquest motiu que s'ha treballat en la línia d'un programa d'intervenció que faciliti la feina al mestre i no pas que n'hi afegixi de nova, assessorant-lo quan calgui, i millorant, si s'escau, la seva formació.

Curs de formació

Els mestres haurien desitjat al curs alguna sessió més. La satisfacció era globalment una mica més alta en el grup de mestres que en el grup d'altres professionals possiblement degut a la seva homogeneïtat, i que a l'altra curs la procedència disciplinar i d'àmbits era molt variada, per la qual cosa seria més difícil aconseguir una satisfacció semblant a la dels mestres.

Curs: Prevenció dels abusos sexuals a l'escola

Objectius del curs

- ❖ Conèixer les característiques dels abusos sexuals la infància a Catalunya, així com altres qüestions de caire general sobre els maltractaments infantils.
- ❖ Haver millorat la seva capacitat de detecció respecte els abusos sexuals infantils.
- ❖ Ser capaços de derivar els casos detectats als serveis d'atenció corresponents, així com de coordinar les seves actuacions amb altres professionals.
- ❖ Ser capaços de dissenyar, aplicar i avaluar un programa escolar de prevenció dels abusos sexuals a la infància.

Programa del curs

- ❖ Maltractament infantil
- ❖ Abús sexual infantil
- ❖ Models explicatius. Legislació.
- ❖ Efectes a curt i llarg termini de l'abús sexual
- ❖ Detecció i derivació
- ❖ Estratègies de prevenció
- ❖ La prevenció de l'abús sexual en el marc escolar
- ❖ Pautes per a l'aplicació del programa **Ep! No badis!** a l'escola
- ❖ Participació i implicació dels pares
- ❖ Responsabilitat professional

Guia pedagògica Alba i Pau

Aquesta Guia es constitueix com el material central tant del treball a dur a terme a l'escola, com de les activitats de formació del professorat.

Consisteix en l'aplicació d'un programa preventiu dels abusos sexuals infantils adaptat al cicle mitjà i Superior de l'ensenyament primari.

El desenvolupament comporta la realització de 17 activitats (acompanyades de 20 fitxes) i agrupades en 6 blocs :

- ❖ El nostre cos
- ❖ Sensacions que sí, sensacions que no
- ❖ Els abusos sexuals
- ❖ Seguretat personal
- ❖ Els secrets
- ❖ Demanar ajuda

Les activitats ocupen al mestre entre 10 i 15 hores en total al llarg del curs i s'acompanyen del visionat de diferents talls del vídeo: **Sentir que sí, sentir que no** (programa canadenc adaptat al català per la Fundació de Serveis de Cultura Popular).

En conjunt, la Guia és valorada per part del professorat com un instrument útil de treball, al que cal fer algunes modificacions per tal de millorar l'adaptació de les activitats a cada cicle (actualment aquestes modificacions han estat incorporades en una nova versió dels materials). Malgrat això, es considera que el paquet format per la Guia i el vídeo formen un programa coherent i eficaç.

Pares i mares

Per les pròpies característiques i continguts del Programa, així com per la convicció de la necessitat de comptar amb la col·laboració dels pares i mares de l'alumnat, amb el que es desenvoluparia la proposta pedagògica, en tot moment s'ha treballat per mantenir-los informats i escoltar la seva opinió sobre aquest tema.

Accions

- ❖ Realització **d'activitats d'assessorament** per a pares i mares a les escoles a on es realitzi el programa
- ❖ Lliurament als assistents a les activitats d'una **guia** per a pares i mares

Sessions informatives

Si l'escola és un espai privilegiat per a la prevenció, amb més motiu ho és la pròpia llar, per això, considerem a pares i mares com a educadors – clau en aquest tipus de temàtiques, i per tant, algunes de les accions i materials d'aquest programa estan específicament dirigides a reforçar el seu paper, la seva informació, les seves capacitats per a fer prevenció, i la col·laboració amb els mestres.

Dels prop de 200 pares i mares assistents, un total de 123 van contestar el qüestionari d'avaluació. El 83% dels assistents eren dones, i la mitjana d'edat va ser de 39 anys (desviació tipus 5,5 anys).

Valoració de les sessions informatives per part dels pares:

- ❖ 78% va afirmar que la sessió va ser **molt interessant**.
- ❖ 85% va considerar que aquest tipus d'informació és **molt útil**.
- ❖ 85% creu que l'**horari** en el que es va realitzar la sessió va ser adequat.
- ❖ 100% van manifestar estar **interessats en participar en altres activitats relacionades amb aquests temes**.

Alumnes

Es miri com es miri, l'alumnat és el centre d'aquest programa. Per a ells, s'ha dissenyat una guia pedagògica Alba i Pau que faci assequible el treball per part del mestre i que fins i tot, per part de l'alumne pugui ser interessant, i fins i tot divertit. El treball desenvolupat parteix d'una consideració bàsica i elemental: dotar a l'alumnat d'habilitats i recursos sense fer por ni causar malestar.

Aplicació del Programa

Al llarg del període d'implantació del programa, el professorat ha estat assessorat per l'equip tècnic sobre els diversos detalls i característiques de l'aplicació.

Les escoles en les que s'ha desenvolupat el programa (2 escoles de Cerdanyola i 2 escoles de Vic, més 1 escola control a cada localitat) han participat voluntàriament en l'experiència, que, a més en algun cas, ha servit per a consolidar les incipients activitats d'educació afectiva i sexual a l'escola.

Cal assenyalar que la resposta per part dels alumnes ha estat fins i tot millor del prevista, ja que han participat activament en les activitats sense manifestar senyals de malestar o d'incomoditat.

Les escoles que l'han aplicat l'han incorporat de manera sistemàtica al seu projecte educatiu de centre, i han fet valuoses aportacions de cara a la millora d'aplicacions futures.

Com a comentaris per part del professorat cal destacar el fet que el programa hagi permès abordar altres temes més enllà dels continguts previstos, el cas més clar és que l'aplicació del programa ha obligat –en algunes escoles- al professorat a plantejar-se un major i millor abordatge de l'educació afectiva i sexual, ja que els alumnes s'han apropiat constantment al tema.

Fins i tot en una de les escoles participants, l'aplicació del programa va permetre eliminar algunes conductes agressives entre els nois, especialment els contactes genitals

Activitats i fitxes

El programa consisteix en la realització de 17 activitats (acompanyades de 20 fitxes) i agrupades en 6 blocs. Les activitats ocupen al mestre

entre 10 i 15 hores en total al llarg del curs i s'acompanyen del visionat de diferents talls d'un vídeo. Les activitats estan especialment dissenyades per aquest programa, i adaptades al nivells de 4t i 6è d'Educació Primària.

Resultats de l'aplicació del programa als nens i nenes

Una condició *sine qua non* de l'avaluació dels nens i nenes mitjançant un qüestionari va ser determinar si aquests tenien un nivell de comprensió lectora que els permetés entendre les preguntes. Els resultats indiquen que el **97% dels nens i nenes tenien una bona capacitat d'entendre les preguntes que se'ls hi feien.**

A les avaluacions inicials abans de l'aplicació del Programa no es varen detectar diferències entre el grup experimental i el contro. Un cop aplicat el Programa s'aprecia que:

- ❖ **Hi ha diferències entre els grups experimentals i controls pel que fa** a les preguntes del qüestionari que impliquen coneixements d'habilitats davant de possibles situacions d'ASI. En termes generals, **s'aprecien diferències de entre 10 i 20 punts** segons la pregunta entre el grup experimental i el grup control.
- ❖ **Aquestes diferències encara són més grans en les comparacions que impliquen només els grups experimental i control dels nens i nenes de menor edat**, és a dir els de 9-10 anys. En alguns ítems arriben quasi als 40 punts.
- ❖ **També s'observen diferències entre nens i nenes.** Les nenes adquireixen més coneixements que els nens.

Aquesta tendència global és molt important, i més si tenim en compte les poques condicions de control que varen existir en la implementació que els mestres van realitzar en cada una de les classes. El disseny del programa implica que són els mestres els que en última instància apliquen el programa a classe, la qual cosa fa necessària el establiment de mesures paral·leles de control de la freqüència i intensitat de l'aplicació. Aquestes mesures de control no es van poder establir.

Malgrat que no podem afirmar amb tot el rigor i potència científica desitjable que el programa ha demostrat totalment la seva eficàcia, pel que fa a l'adquisició de coneixements en els nens i nenes **existeixen indicis suficients i raonables per pensar que el programa funciona.**

Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual i altres maltractaments infantils

Per altra banda, de la mateixa manera que l'aplicació del programa ha estat una experiència pilot, l'avaluació també ho ha estat. Conscients d'aquest fet i a la vista dels resultats s'observa que s'han comès errors en la selecció i redactat d'algunes preguntes, malgrat que quasi totes elles estan fonamentades en altres qüestionaris d'avaluació. Creiem que no totes les preguntes són aplicables a tots els grups d'edat avaluats. Possiblement, en properes avaluacions caldrà dissenyar qüestionaris específics per a cada grup d'edat.

Alguns percentatges de respostes correctes dels nens i nenes de 4rt de primària. Comparació grups experimentals i controls (després de l'aplicació del programa educatiu).

PREGUNTA	Experimental	Control
Un abús sexual és quan algú et toca parts íntimes del teu cos sense que tu estiguis d'acord.	95% diuen "SI"	77% diuen "SI"
Quan tenim la sensació que una cosa que ens fan no ens agrada és important dir-li a la persona que ho fa.	87% diuen "SI"	71% diuen "SI"
No tots els adults sempre ens poden ajudar.	80% diuen "SI"	42% diuen "SI"
Si alguna persona ens fa una pregunta pel carrer i no tenim cap sensació estranya la podem contestar.	76% diuen "SI"	49% diuen "SI"
Les persones que abusen sexualment dels nens o nenes són sempre persones desconegudes	87% diuen "NO"	47% diuen "NO"
Si un nen pateix un abús sexual és perquè és dolent	87% diuen "NO"	69% diuen "NO"

Avaluació externa

Existeix un gran risc de que tant els programes de prevenció com els d'intervenció familiar en temes de protecció infantil tinguin un fort component de gestos simbòlics i de demostracions de bones intencions (*ens preocupem pel problema..., fem coses per a solucionar-ho...*) més en la creença que són eficaços que no pas per demostracions reals de la seva efectivitat, que ens parla dels *resultats del que fem* (De Paul, 1993). Tant els polítics com els gestors, com els professionals de la intervenció hem de fer un esforç per a demostrar la qualitat i el valor d'aquests programes.

Per tal de poder valorar el correcte desenvolupament del Programa Ep! No badis!, així com per minimitzar els possibles errors i incorporar els suggeriments i millores, s'ha dut a terme una avaluació al llarg de tot el **procés** d'aplicació del programa, així com una exhaustiva avaluació **inicial i final**.

En l'avaluació s'ha comptat, a més a més, amb la col·laboració d'un equip d'investigadors de l'Observatori per a la Recerca en Salut i Benestar i del Departament de Metodologia de les Ciències del Comportament de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona.

L'avaluació de programes constitueix una disciplina que s'ha desenvolupat als Estats Units i en alguns països europeus en els darrers 30 anys. El seu desenvolupament ha donat origen a una metodologia i a unes tècniques específiques. Malgrat això, encara constitueix una assignatura pendent en les pràctiques habituals de moltes institucions, entitats i grups de professionals, que desenvolupen programes en el camp de la intervenció comunitària.

El repte de l'equip d'avaluadors que ha participat en l'avaluació del programa Ep! No badis!, ha estat desenvolupar un model d'avaluació que pogués formar part d'un a un programa sòlid, des del punt de vista

teòric, complex i amb vocació de constituir una resposta a una problemàtica que afecta, segons els estudis, a un nombre important d'infants.

Per tant, l'avaluació ha intentat anar més enllà de la pura i simple emissió d'un judici de valor sobre la bondat del programa, i ha intentat crear uns instruments i estandaritzar una metodologia que permeti a altres equips que implementin el programa poder avaluar els seus resultats.

Les revisions bibliogràfiques realitzades sobre avaluació de programes de prevenció de l'abús sexual infantil indiquen que, malgrat la manca de tradició en el nostre país pel que fa a l'avaluació d'aquests i altres programes, en els darrers 10 anys s'han publicat un total de més de 1700 articles en revistes especialitzades de tot el món.

Una bona part dels articles que descriuen experiències similars a la del programa Ep! No badis!, han utilitzat tècniques d'avaluació basades en qüestionaris.

Conclusions

Els resultats que s'han obtingut en l'avaluació del programa Ep! No badis!, es troben totalment en línia dels que s'han obtingut en altres programes similars. És a dir, els nens adquireixen conceptes i coneixements de prevenció després de sotmetre's als programes. Això en el cas d'Ep! No badis!, es posa de manifest a través de la **clara tendència en les dades** que indica diferències pel que fa als **coneixements** que tenen finalment els nens que pertanyen als grups que han estat objecte d'aplicació del programa (experimentals), enfront dels que no ho han estat (controls).

Per altra banda, tal com el lector haurà pogut apreciar en les pàgines anteriors, el model d'avaluació desenvolupat ha intentat, també, obtenir informació d'altres públics que han estat objecte del programa (mares i pares, mestres i altres professionals que han participat en els cursos de formació, membres dels equips locals, responsables institucionals, etc.).

En general, es pot dir que el **nivell de satisfacció** manifestat en les valoracions realitzades per mestres, altres professionals i pares **és elevat**.

També, es detecta un **increment de coneixements entre els mestres i professionals** que han seguit la formació i, especialment, la desaparició dels dubtes en relació a la necessitat d'actuar sempre davant d'un possible cas d'abús sexual infantil.

El programa és considerat per a molts dels que han intervingut com *un espai de coneixement mutu, contacte i interacció* amb altres la qual cosa facilita la creació de circuits i sistemes de coordinació per tal de donar una resposta efectiva a la problemàtica.

També, alguns pares han manifestat la seva sorpresa i a la vegada satisfacció de que el tractament que s'ha donat aquest tema en l'escola i en les sessions informatives ha contribuït **crear un espai de diàleg entre pares i fills** en relació a una temàtica que els era difícil de tractar.

Davant de tot el que anteriorment hem assenyalat voldríem manifestar per concloure que el judici de valor que es pot emetre davant les dades que s'han obtingut del programa avaluat és positiu. Creiem que existeix suficient informació per pensar de forma raonable que el programa Ep! No badis! pot ser un instrument adequat per a la prevenció de l'abús sexual infantil i altres maltractament en el medi comunitari.

A hores d'ara, es continua treballant en l'explotació de les dades de l'avaluació, i preparant l'avaluació a mig i llarg termini dels efectes de l'aplicació d'aquest Programa (detecció de nous casos, consolidació de dinàmiques iniciades, etc.).

Impacte del Programa

Algunes dades sobre l'impacte de l'experimentació a Cerdanyola del Vallès i a Vic, són:

2 municipis
2 equips locals Ep! No badis!
7 escoles
200 pares
610 alumnes de 4t i 6è d'educació primària
50 mestres
60 professionals d'altres sectors

Esquema de l'avaluació del programa Ep! No badis!

Les xifres entre parèntesi corresponen al total d'avaluacions recollides

Formació			
Unitats d'anàlisi	Nombre	Tipus d'avaluació	Intervencions realitzades
Professionals de: salut, serveis socials, policia, etc.	70 (61)	Inicial i final	Presentacions del Programa
Professionals de l'educació	40 (37)	Inicial i final	5 cursos de formació Guies

Escoles			
Unitats d'anàlisi	Nombre	Tipus d'avaluació	Intervencions realitzades
Escoles que apliquen el Programa	4 experimentals 3 control	Inicial i final Continuada	Assessorament per a l'aplicació del programa. Guia pedagògica
Mestres que apliquen el Programa	16	Continuada	- 17 Activitats
Nens i nenes de 4t i 6è de Primària	671 (610)	Inicial i final Continuada	- 20 Fitxes - Vídeo
Pares i mares	200 (123)	Inicial i final	Sessions informatives Guia per a pares i mares

Guies			
Unitats d'anàlisi	Nombre	Tipus d'avaluació	Intervencions realitzades
Guia de professionals (polivalent)	1	Experts	Aplicació de les Guies
Guia pedagògica	1	Experts	Aplicació de les Guies
Guia pares i mares	1	Experts	Aplicació de les Guies

Institucional			
Unitats d'anàlisi	Professionals	Tipus d'avaluació	Intervencions realitzades
Municipis Coordinadores de Serveis Socials	2	Continuada	Assessorament
Municipis Equip Local	14	Continuada	Coordinació Impuls dels Equips Locals
Equip Central	3	Continuada	Plenaris amb els diferents agents i institucions
Patrocinadors Acim	10	Continuada	Jornades d'avaluació final del Programa
Patrocinadors Diputació de Barcelona	2	Continuada	

Conclusions

Dels Ajuntaments que han participat en el Programa

- ❖ L' **impacte de la implementació del programa** a nivell professional (tant mestres com reste de professionals del municipi) es considerat **positiu**, ja que ha implicat una millora considerable en la interrelació dels professionals i, per tant, en la millora dels circuits.
- ❖ La participació en aquest programa es valora positiva i enriquidora, per la seva especificitat, el seu caràcter preventiu i la participació dels diversos àmbits que intervenen en la infància.
- ❖ Ha contribuït a augmentar la sensibilitat respecte el **treball interprofesional** i ha millorat la comunicació entre els diferents recursos.
- ❖ S'ha elaborat una proposta de **circuit d'atenció** que s'ha d' experimentar i valorar.
- ❖ Les **escoles** que han aplicat el Programa han decidit continuar amb el treball inicial de diverses maneres: bé incorporant-lo en el projecte educatiu de centre, bé aplicant-lo a altres cursos.
- ❖ El benefici més important del programa és la visió que aporta, al considerar l'abús sexual i altres maltractaments infantil, no com un problema individual, sinó com un problema **comunitari** que requereix un abordatge comunitari.
- ❖ S'ha creat una **major sensibilitat** a la ciutat per poder seguir treballant noves propostes i projectes compartits en relació al maltractament i a la infància en general.

- ❖ Les propostes de millora al programa són: que la formació profunditzi més en aspectes específics de la prevenció i la intervenció.
- ❖ Per altra banda, el programa genera molta feina i aquesta no sempre és reconeguda a nivell institucional.

Propostes per al futur

- ❖ Aprofundir en l'elaboració d'un **protocol d'actuació** que incorpori la definició de criteris de bones pràctiques professionals en l'atenció a la infància davant els maltractaments.
- ❖ Mantenir **l'equip local** com a espai de coordinació multidisciplinària per a temes d'infància i concretament d'infància en risc.
- ❖ Establir un **sistema de registre** que permeti obtenir més àgilment dades que reflectint la realitat del territori de forma sistematitzada.
- ❖ Establir programes de **prevenció en els Serveis Socials** d'atenció Primària, per tal de detectar i tractar precoçment les situacions amb risc de maltractaments
- ❖ Promoure programes de **prevenció** a nous centres educatius
- ❖ Mantenir l'oferta de **proposta pedagògica** a la resta de centres educatius del territori amb extensió a d'altres cursos i nivells

De l'equip del Programa

- ❖ La implementació d'un programa d'aquestes característiques suposa que els **responsables polítics i tècnics** que decideixen que es porti a terme **opten en el seu municipi per la millora, reflexió, atenció i prevenció** dels maltractaments, amb el compromís i la implicació dels agents participants.
- ❖ El **disseny** del programa:
  - s'ha **adequat a les necessitats** dels municipis de menys de 100.000 habitants,
  - ha estat **prou flexible** per tal que els diferents agents (responsables institucionals, professionals de diferents

àmbits, comunitat escolar, etc.) hagin pogut incorporar les seves especificitats.

- pot ser un referent per programes mes globals que tractin la **violència familiar** en el seu conjunt de manifestacions, de la qual, els maltractaments infantils en son un exemple.
- ❖ La **prevenció primària i secundària** ha de ser part inseparable de l'abordatge que, des del municipi, es dona als infants i adults amb maltractaments o amb risc de patir-los. **Els ciutadans**, professionals i no professionals, demanen i participen activament en aquest tipus d'iniciatives, la qual cosa ens reafirma, una vegada més, en la validesa d'implicar la comunitat en l'abordatge d'aquestes problemàtiques
- ❖ La **metodologia de treball** basada en la creació d'**equips locals** específics per al programa ha demostrat la seva eficàcia.
- ❖ El **procés de formació conjunt** dirigit a professionals de diferents àmbits ha demostrat la seva idoneïtat, precisament per estar basat en:
  - l'actualització de coneixements, programes i accions,
  - l'intercanvi d'experiències, visions i maneres d'actuar des de cadascun dels diferents sectors professionals representats en el grup,
  - la implicació en la tasca de dissenyar conjuntament un circuit d'atenció al maltractament en la població en la que desenvolupen la seva tasca professional,
  - la utilització d'un material de treball comú, creat *ad hoc* per aquest procés
- ❖ El **procés de formació específic dirigit a mestres**, ha demostrat la seva idoneïtat, precisament per estar basat en:
  - l'actualització de coneixements, estratègies preventives i recursos a l'abast,
  - l'entrenament per a la utilització d'una proposta didàctica concreta (L'Alba i el Pau), dissenyada expressament per aquest programa,
  - la vinculació de les accions dutes a terme en el sector educatiu amb les accions dutes a terme en altres àmbits.

**Programa comunitari de prevenció de l'abús sexual
i altres maltractaments infantils**

- ❖ És possible fer una **avaluació** (de procés i resultats) àgil, senzilla, pràctica i rellevant, potenciant la col·laboració entre professionals, municipis i universitat.
- ❖ El **programa pilot** ha arribat fins aquí, creant i validant materials, activitats i metodologies, benvingudes siguin les iniciatives que es generin a partir d'aquesta experiència.

Agraïments

A tots i totes els/les professionals que han participat als cursos, als pares i mares, als infants i a totes les persones que han fet possible el programa, i especialment a:

Coordinadores de Serveis Socials

- ❖ **Carme Espuña** (Cerdanyola), **Trini Nogué** (Vic)

Equip local Ep! No badis! Cerdanyola

- ❖ **Carme Checa** (Coordinadora Equip Local) (SSAP Ajuntament Cerdanyola), **Roser Alcaraz** (Dinàmica Educativa Ajuntament Cerdanyola), **Joan Pere De Arcos** (EAP), **Elena Domènech** (Salut Pública Ajuntament Cerdanyola), **Montse Suárez** (EAIA).

Equip local Ep! No badis! Vic

- ❖ **Elisabet Franquesa** (Coordinadora Equip Local) (SSAP Ajuntament Vic), **Antoni Alcántara** (Mossos d'Esquadra), **Neus Atseries** (Hospital General de Vic), **José Carvajal** (ABS Sud), **Fina Collell** (EAP), **Xavier Ferres** (Jutjats), **Lluís Sarreta** (ABS Nord).

Escoles i mestres participants Cerdanyola i Vic

- ❖ **EM La Sínia** (Lidia Sinués, Dolors Lázaro, Pere de Llorens, Beatriz Crespo), **CEIP Turó de Guiera** (Elisabet Ramos, Isabel Merchán, Aurora Baigorri, Marcela Eloi, Marian Angeles Morlà, Montserrat Marcos), **CEIP Andersen-Balmes** (Elisabet Soria, Montse Falgueras, Marià Merin, Isabel Ferreruelo), **CEIP Dr. Salarich** (Andrés Castro, Candi Juan) (escoles experimentals). **CEIP Serraparera** i **CEIP Xarau CEIP, Guillem de Montrodon - Sant Miquel dels Sants** (escoles control)

Assessorament tècnic

- ❖ **Ferran Casas**. Universitat de Girona. Institut de Recerca per a la Qualitat de Vida.

Avaluació

- ❖ **Ma. Luisa Honrubia**, Departament de Metodologia de les Ciències del Comportament. Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona
- ❖ **Juan Pablo Duran**, estudiant de psicologia.

Assessorament legal

- ❖ **Teresa Lema / Judit Serra**

Aspectes gràfics

- ❖ **Rita Culla** (Il·lustracions) / **Viaplana Disseny** (Logo)

Equip del Programa

❖ **José-Manuel Alonso Varea**

Psicòleg.

Consultoria, Projectes i Formació

jmav@copc.es

❖ **Pere Font Cabrè**

Psicòleg.

Institut d'Estudis de la Sexualitat i la Parella

pfont@copc.es

❖ **Asun Val Liso**

Psicòloga. Treballadora Social.

Terapeuta familiar

asunval@arrakis.es

❖ **Josep Rodríguez Roca**

Psicòleg i criminòleg.

Professor de Planificació i Gestió de Programes Socials de la E.U.
d'Infermeria. Hospital Ntra. Sra. del Mar (UB)

jrroca@copc.es